

ELSKER, ELSKER IKKE? – EUROSKEPSIS I FORANDRING

AF CATHARINA SØRENSEN

ELSKER, ELSKER IKKE? – EUROSKEPSIS I FORANDRING

AF CATHARINA SØRENSEN

Med danskernes nej til Maastricht-traktaten i 1992 og franskmændenes spinkle ja kort efter gik der pludselig en prås op for toppolitikerne i EU: 'Folket' var ikke lige så forelskede i EU, som de havde håbet. Siden har EU's ledere sponsoreret utallige informationskampagner og igangsat en række demokratiseringsinitiativer for at øge den folkelige støtte. Alligevel bliver de europæiske befolkninger tilsyneladende mere og mere skeptiske. Hvad er det, folk ikke kan lide ved EU? Og hvad ligger der egentlig i modeordet 'euroskepsis', som hele tiden dukker op i debatten?

Der var en gang et europæisk fællesskab, hvor stats- og regeringschefer den ene dag kunne samles om det runde bord og forhandle en traktat på plads og den næste dag virkeliggøre den over for millioner af europæere. Det var gode tider for fællesskabet. En simpel aftale om kul- og stålsamarbejde havde roligt og støt udviklet sig, trin for trin var det gået, og man sad nu med et indre marked og havde fine ideer til, hvad det en skønne dag nok skulle blive til. Møntunion skulle man have. Og fælles forsvar, selvfølgelig. Måske også en rigtig præsident. Kriser – dem havde der ganske vist været nogle stykker af, for det var jo høje herrer fra stolte stater, der forhandlede om vigtige sager – kunne vanen tro løses ved at file lidt hist og her. Den politiske vilje til integration var jo til stede, og mere skulle der vel ikke til, tænkte man.

DET VAR EN TIRSDAG AFTEN

Men hen ved aftenstid tirsdag den 2. juni 1992 stod det alt for klart for den danske regering og den Europæiske Union som helhed, at EU's ledere var nødt til at tage hensyn til et hidtil næsten overset fænomen – euroskepsis. Et lille flertal af danskere havde stemt nej til Maastricht-traktaten, og det så en overgang ud til at udfordre hele EU's udvikling. Pludselig var definitionen af grænser og kompetencer ikke længere noget, der var reserveret politiske forhandlinger under højprofilerede møder blandt ministre og deres embedsmænd. 'Folket' havde meldt sig på banen.

Der var omtrent et procentpoints forskel mellem ja og nej-siden i 1992. Det svarer til 46.000 vælgere, og det er ikke et højt tal. Men effekten var stor. Engelske populæreviser ryddede forsiden med billeder af tegneserievikingen Hagbard og overskrifter som 'Great Danes'. I hele Europa transmitteredes billeder af jublende danskere, der ad demokratiets

vej havde sat foden i over for Bruxelles. Den ellers meget udbredte ide om, at EU-landenes befolkninger var passive eller positive over for fortsat øget europæisk samarbejde, syntes med ét faldet til jorden.

Det var selvfølgelig ikke alle EU's ledere, der syntes, at Maastricht-traktaten skulle efterlades med sådan en folkelig medfart. Den daværende franske præsident, François Mitterrand, udskrev en hurtig fransk folkeafstemning for at demonstrere, at der skam fandtes udbredt opbakning omkring traktaten i andre medlemslande. Men støttedemonstrationen slog fejl. Det snævre franske ja-resultat den 20. september 1992 – 51 procent stemte ja – bidrog kun til at cementere EU-ledernes bevidsthed om, at euroskepsis var et langt mere udbredt fænomen end hidtil antaget.

Men 51 procent var da et ja, og da der var ikke andre EU-ledere, som følte sig fristet til at tage folket med på råd om Maastricht-traktaten, forstummede opmærksomheden snart om folkeafstemningen. Samtidig var der kommet en løsning på det danske nej i form af fire forbehold, som 57 procent sagde ja til i en ny folkeafstemning i 1993. Maastricht-traktaten var altså reddet. Og måske var nej alligevel kun noget, som rige nordboere med urealistisk høje forventninger til demokrati og åbenhed kunne finde på at stemme.

NOGET MÅ ALLIGEVEL GØRES...

Tolkningen af danskernes nej var todelt. Ser man på de fire danske forbehold, som de danske ja-partier og SF formulerede, kan de ses i forlængelse af en euroskepsis, der giver sig udslag i en modvilje mod at afgive suveræniteten. Forbeholdene går nemlig på fælles møntfod, fælles forsvar, fælles retlige og indre anliggender og unionsborgerskab – alle områder, der er meget centrale for den traditionelle opfattelse af national suveræniteten (se boks A).

Juridisk set betyder suveræniteten, at et land 'ikke skal tåle indblanding i sine indre anliggender fra andre stater'.*) Men i EU-sammenhæng forstås suveræniteten sjældent som en 'alt-eller-intet'-størrelse. Almindeligvis opfattes EU's medlemslande som suveræne stater, der dog har valgt at overdrage *en del* af deres suveræniteten til fællesskabet. Frivillig overdragelse af suveræniteten på bestemte områder kan ske ud fra den forventning, at man gennem EU får større indflydelse, end hvis man handler alene. Det er også vanligt at skelne mellem formel og faktisk suveræniteten. Formelt kan et land være suverænt, mens det i 'virkeligheden' slet ikke har handlefrihed. Grundlovens § 20 er grundlaget for Danmarks deltagelse i EU. Den giver plads til, at Danmark kan afgive en del af sin suveræniteten, hvis mindst 5/6 af Folketingets medlemmer stemmer for. Hvis det flertal ikke opnås, skal spørgsmål om suverænitetsafgivelser sættes til folkeafstemning (EU-oplysningen).

*) MARLENE WIND, I TIM KNUDSEN (RED.): "KERNEBEGREBER I POLITIK".
FORLAGET THOMSEN A/S, KØBENHAVN, 2. UDGAVE, 1. OPLAG, 2004.

BOKS A: SUVERÆNITET

Ser man mere generelt på EU's udvikling siden 1992, synes den derimod at bære præg af en mere demokratibaseret opfattelse af skepsis. Den danske og franske afstemning havde afsløret en kløft mellem 'folk' og 'elite' på EU-spørgsmål, og tolkningen gik på, at det langt hen ad vejen skyldtes, at EU var for udemokratisk. Dertil spekulerede mange politikere og akademikere på, om skepsis ikke også skyldtes, at folk simpelthen vidste alt for lidt om, hvad EU var for en størrelse. Som den franske juraprofessor Guy Carcassonne funderede den 20. april 2005 – kort før Frankrigs folkeafstemning om forfatnings-traktaten – på tv-stationen TF1: "Informer, informer og informer igen. Det er det, vælgerne har brug for. Når de er blevet informeret, vil der ikke længere være tvivl om resultatet: det er tre-fjerdedele ja og en fjerdedel nej."

Flere af EU's ledere syntes ikke, at fællesskabet skulle have hæftet det mærkat på sig, at det var udemokratisk og lukket. Og det har fået konsekvenser for samarbejdets karakter. Med henvisning til vigtigheden af demokrati og oplysning for at opnå borgernes EU-opbakning er en lang række initiativer blevet iværksat, siden danskerne sagde nej i 1992. De inkluderer blandt andet:

- En fortsat gradvis styrkelse af Europa-Parlamentet
- Placeringen af kommunikationsstrategier højt på EU-Kommissionens agenda
- Øget fokus på begreber som nærhedsprincip, gennemsigtighed og åbenhed
- Øget rolle til EU's ombudsmand
- Iværksættelsen af den såkaldt D-plan, hvor D står for demokrati, debat og dialog

EU's ledere udtænkte også en ny og mere demokratisk måde at forhandle traktater på. I 2001 blev et Konvent nedsat, der for åbne døre og med inspiration fra den almene borger skulle finde svar på nogle af EU's store spørgsmål. Sammensætningen af Konventet blev dog fra flere sider kritiseret for ikke at leve op til dets demokratiske målsætning: Personificeret gennem den tidligere franske præsident, Valéry Giscard d'Estaing, der i år fyldte 80, kunne man være undskyldt for at se det som en forsamling af ældre EU-venlige mænd. Halvdelen af det 105-mand store Konvent var over 50 år, og kun 16 procent var kvinder. Herhjemme var blandt andre JuniBevægelsens Jens Peter Bonde stor kritiker af Konventets sammensætning¹. Resultatet af Konventet blev et forslag til en forfatnings-traktat for EU, der blev overrakt stats- og regeringscheferne i sommeren 2003. Men det skulle igen vise sig, at 'folket' ikke helt var med på EU-ledernes planer.

FESTTALER EFTERFULGT AF FRUSTRATION

Det var i det hele taget store ting, der var på EU's program i det nye årtusindes første år. I december 2002 blev EU's kæmpe udvidelse mod øst med hiv og sving forhandlet på plads i København. I flere regeringscheferes øjne var det en glimrende chance for at gå over i historiebøgerne som visionære og modige ledere. Stolte statsmandssmil prægede det obligatoriske topmødefotografi, og fra Frankrigs præsident til Grækenlands statsminister taltes der med stærke, bevægede ord. Europa var forenet. EU var et inkluderende fællesskab, og politisk viljekraft havde gjort pessimisters tvivlen på denne big-bang udvidelse til skamme. Nu var næste store skridt så at færdiggøre forfatningstraktaten, der skulle sikre Unionens fremtidige sammenhængskraft. I Danmark blev det ofte fremlagt som, at når man havde sagt A, altså udvidet EU i bredden, var man også nødt til at sige B, altså sikre at EU's strukturer også kunne følge med.

Men det projekt skulle snart løbe ind i uoverskuelige problemer. For det første var det lettere sagt end gjort at blive enige om Konventets forfatningsudkast. Efter grueligt lange forhandlinger, svære kompromisforslag og en god del forsinkelse lykkedes det endeligt – hvorefter alle stats- og regeringschefer straks erklærede sig som vindere af processen. Flere valgte endda modigt at bejle til deres vælgere ved at sende forfatningstraktaten til folkeafstemning. Den spanske befolkning gav sit ja i februar 2005. Men i maj måtte den franske præsident, Jacques Chirac, gå fra alteret med en klar afvisning: 55 procent franskmænd havde stemt nej. For Hollands Jan Peter Balkenende gik det endnu værre: 62 procent af hollænderne valgte nemlig nej'et – og herefter blev de fleste af de resterende folkeafstemninger hurtigt sat af programmet. EU var i krise. Pludselig så det ud til, at hvis EU's ledere i dette årti var sikret en plads i historiebøgerne, ville det snarere være med den lidet flatterende bemærkning, at der sjældent havde været større kløft mellem dem og deres vælgere på EU-spørgsmål. Også selv om der på EU-niveau aldrig havde været gjort mere for at tage hensyn til den enkelte borger.

HVAD SPILLER IND PÅ NEJ'ENE?

Skal man tro meningsmålingerne, var østudvidelsen aldrig blevet til noget, hvis eksempelvis hollænderne og franskmændene var blevet stillet det spørgsmål i en folkeafstemning. Faktisk var syv ud af de 15 gamle EU-landes befolkninger imod i foråret 2004. Men spørgsmålet blev ikke stillet borgerne i de gamle EU-lande. Måske var det en del af grunden til, at et flertal af hollænderne og franskmændene stemte nej, da de fik chancen til det ved en folkeafstemning i forsommeren 2005. Afstemningen handlede ganske vist om forslaget til den nye forfatningstraktat. Men i realiteten brugte mange borgere det i stedet som en lejlighed til at give udtryk for, hvad de helt generelt syntes om EU. Nej-sigerne sendte et klart signal til EU's ledere om, at de ikke var tilfredse med udviklingen. Dermed var det ikke bare rige nytilkomne nordboere, men to lande, der havde været med til at grundlægge samarbejdet, der pludselig var med til bremse udviklingen af Unionen. Men betyder det, at hollænderne og franskmændene med et slag er blevet mere euroskeptiske? Det spørgsmål har bekymret mange stats- og regeringschefer det seneste år.

Spørgsmålet har også forundret dem – for man havde jo siden 1990'erne sponsoreret mange informationskampagner og igangsat mange demokratiseringsinitiativer. Alt sammen for at øge den folkelige støtte. Havde initiativerne ikke gjort folkestemningen mildere over for EU? Åbenbart ikke. I det nye årtusinde har der i alt været afholdt otte EU-folkeafstemninger i de 15 gamle medlemslande. Over halvdelen er endt i et nej. Derudover har EU's egne meningsmålinger, de såkaldt Eurobarometer-undersøgelser, i en lang årrække tegnet et billede af stigende euroskepsis og faldende opbakning på en lang række spørgsmål. F.eks. møder EU's institutioner meget lavere tillid end for 15 år siden, og følelsen af, at EU har haft en positiv effekt på økonomien, er også dykket. Har demokratiseringsstrategierne ligefrem haft negativ effekt? Er der noget galt med den gængse måde, politikkerne opfatter euroskepsis på? Eller er der simpelthen meget lidt, de kan stille op over for de skeptiske borgere?

HVAD ER EUROSKEPSIS?

Euroskepsis er et problematisk begreb (se boks B). Det bliver brugt i et væld af sammenhænge i medierne, i politiske taler og i forskningsverdenen, ofte uden nærmere præcisering af hvad, der menes. 'Euroskeptikere' er nogle gange borgere, der er mod-

BOKS B: HVAD ER EUROSKEPSIS?

Euroskepsis er et sammensat ord, der består af delene 'euro' og 'skepsis'. Det er ikke særligt præcise ord. Euro kan i princippet forstås som udtryk for både Europa som helhed, EU som helhed, og møntenheden euro. Skepsis betyder ifølge ordbogen en 'tvivl på nogets sandhed'.

Mere præcist kan euroskepsis defineres som...:

...en skepsis over for EU eller Europa, der kan være rettet mod Unionen i sin helhed eller bestemte politikområder. Skepsisen kan variere i styrke fra en 'blød' skepsis, hvor ønsket er at begrænse yderligere integration, kritisere et politikområde eller fremme et alternativ, til en 'hård' skepsis, hvor ønsket er at bremse integrationen fuldstændigt.*

*) Opdelingen i hård og blød euroskepsis stammer fra: Aleks Szcerbiak og Paul Taggart: "Theorising party-based euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality". Sussex European Institute Working Paper no. 69, 2003.

standere af hele EU, andre gange dem, der er kritiske over for at give Europa-Parlamentet mere magt – og det er ikke sjældent, at begrebet bliver brugt som et skældsord i debatten.

En grundig definition rummer flere 'lag'. Det skal være klart både *hvornår*, det giver mening at tale om euroskepsis, og *hvor* skepsisen består. I det følgende handler det om skepsis på befolkningsniveau, altså om det f.eks. giver mening at kalde franskmændene eller danskerne for euroskeptiske befolkninger.

Først og fremmest må politikerne – for at kunne forstå og forholde sig til euroskepsisen – indse, at den er mangefacetteret og findes i flere former. Der har ikke været særlig meget forskning i euroskepsis indtil i dag, men en grov gennemgang af eksisterende studier tegner et billede af tre hovedtyper². De beskrives her i 'ren' form, men i virkeligheden kan der være tale om overlap mellem to eller alle typer:

1) Nytte. Befolkningers skepsis kan have et nyttebetonet rationale. Folk er kritiske over for, hvad de ser som manglende økonomisk gavn fra EU – hvad enten det er på national- eller individplan. Det vigtige er ikke, om folk har ret i deres vurdering af manglende nytteværdi: Det, der betyder noget for eksistensen af denne type euroskepsis er, om folk opfatter det således.

2) Ideologi. Befolkningers skepsis kan også være af ideologisk karakter. Det vil sige, at folk tager stilling til EU ud fra en værdibaseret, politisk evaluering af samarbejdet. Om det er manglen på demokrati, sociale aspekter eller frihandel, der ligger til grund for folks evaluering, er underordnet: Det vigtigste for denne type skepsis er, at det er en ideologisk kritik.

3) Suverænitet. Desuden kan befolkningers skepsis være suverænitetsbaseret. Det betyder, at det er vurderingen af, om EU-samarbejdet har negative konsekvenser for den nationale suverænitet og identitet, der udgør euroskepsis.

I princippet er alle EU-borgere skeptiske på et eller andet plan: I hvert fald vil det være meget få, der ukritisk accepterer alt, der kommer fra Bruxelles. For at der skal være tale om et meningsfyldt begreb, begrænses euroskepsis derfor her til at blive brugt om trends, der er stabile over mindst to år, og som er relativt skeptiske i forhold til gennemsnittet i EU.

En helt anden tilgang inden for euroskepsislitteraturen bør nævnes. Den går på, at folk faktisk slet ikke tager stilling til EU, når de skal give deres holdning til kende i meningsmålinger eller afstemninger. Teorien, der kan kaldes 'den nationale kontekst', slår til lyd for, at folk i stedet baserer deres holdning på en evaluering af situationen i deres eget land. Argumentet er, at EU-spørgsmål simpelt hen er for komplekse til, at den almene borger har en chance for at sætte sig ordentligt ind i dem. Dertil er han eller hun nødt til at gribe til nationale medier for at få information om EU, og det gør det svært for vedkommende at danne sig et uafhængigt indtryk af samarbejdet. En konsekvens af dette er, at EU-valg ofte bliver brugt som protestvalg til at straffe den siddende regering for manglende nationale resultater. Lektor ved Københavns Universitet Marlene Wind var inde på denne problematik i en analyse i Politiken den 29. januar i 2006: "Selv om der i begge lande [Frankrig og Holland] var tale om ret markante afvisninger af forfatningen med 55 procent i Frankrig og 62 procent i Holland,

så viser alle undersøgelser, at det i ingen af landene var EU-forfatningen som sådan, vælgerne stemte nej til, men snarere de siddende regeringer.”

DEBATTEN I TRE MEDLEMSLANDE

De næste afsnit kaster et blik på, hvordan situationen ser ud i tre af EU's gamle medlemslande. Det er endnu svært at vurdere situationen i de 10 nye medlemslande, for erfaringer fra tidligere udvidelser viser, at holdninger udvikler sig markant i løbet af de første år, et land er medlem af EU. Det kan tage tid at vænne sig til at være medlem og til at kunne vurdere effekten af medlemskab. Da en trend bør være stabil i mindst to år for at kunne klassificeres som euroskepsis, må vi endnu se bort fra sammenligninger mellem nye og gamle medlemslande.

Derimod skal vi se på euroskepsis i Danmark, Frankrig og Storbritannien: Hvilke typer skepsis gør sig især gældende her, og hvordan ser udviklingen ud over tid? Vi kan måle dette ved at udvælge indikatorer for hver type skepsis fra Eurobarometer-undersøgelserne i udvalgte år³.

Flere forskellige spørgsmål kan vise, om en befolkning synes, at EU ikke leverer varen – eller med andre ord om folk er kritiske over for manglende nytteværdi. F.eks. kan vi undersøge, om EU-medlemskabet ses som fordelagtigt, om folk synes, at EU-udvidelser kun skal ske med lande, der opfylder strenge økonomiske kriterier, og om folk tror deres lands EU-medlemskab vil medføre store økonomiske tab.

For at få en idé om, hvorvidt de ideologiske uoverensstemmelser danner ramme om folks euroskepsis, kan vi se nærmere på holdninger til EU's demokratiske niveau, til EU som et relativt snævert og ensartet fællesskab, og til hvad, der bør være kerneområder for EU: Er det f.eks. overhovedet vigtigt for folk, at EU er tæt på borgerne? De forskellige spørgsmål udtrykker ikke nødvendigvis den samme ideologiske holdning. Tværtimod kan én form for ideologisk kritik være rettet mod manglen på sociale tiltag i EU (en typisk socialistisk kritik), og en anden mod hvad der ses som for stort et socialt engagement af EU (en typisk liberalistisk kritik). Men fælles for dem er, at de kan vise, om en befolkning er kendetegnet ved at have en stærkt værdibaseret tilgang til EU.

Endelig kan en række spørgsmål give os et indtryk af, om folk er skeptiske over for at afgive national suverænitæt til EU. Holdninger til en politisk union, til hvilket niveau, beslutninger skal træffes på, samt et blik på, hvad folk frygter ved medlemskab, kan nemlig af-dække denne type skepsis.

DANSKERNE – MINDRE SKEPTISKE MED ÅRENE?

Danmark var med i EU's første udvidelsesrunde. Den fandt sted den 1. januar 1973 16 år efter dannelsen af fællesskabet. Siden da har det nærmest været trivielt at kalde Danmark for et euroskeptisk land. Renommeet bunder blandt andet i, at danskerne har fået lov til at give deres holdning om EU til kende ved en række folkeafstemninger – og to gange har stemt nej (se boks C). Ud over nej'et til Maastricht-traktaten stemte danskerne nemlig i år 2000 nej til at introducere den fælles mønt, euroen. I det hele taget viser meningsmålinger, at danske EU-holdninger på en række områder har været mere skeptiske end flertallets i EU.

	JA	NEJ	Valg- deltagelse (i %)	BOKS C: DANSKE EU-FOLKE- AFSTEMNINGER
1972: Om Danmark skulle være medlem af EF	63,4	36,6	90,1	
1986: Den Europæiske Fælles Akt/"EF-Pakken"	56,2	43,8	75,4	
1992: Maastricht-traktaten	49,3	50,7	83,1	
1993: Maastricht-traktaten + Edinburgh-afgørelsen	56,7	43,3	86,5	
1998: Amsterdam-traktaten	55,1	44,9	76,2	
2000: Dansk deltagelse i euroen	46,8	53,2	87,6	

KILDE: FOLKETINGETS EU-OPLYSNING

Lande, der søger om optagelse i EU, kan have vidt forskellige ideer om, hvad samarbejdet bør gå ud på. Derfor er det ikke nødvendigvis alle EU's målsætninger, et land egentlig støtter, når det siger ja til medlemskab. Forskere er enige om, at Danmarks argumenter for medlemskab hovedsageligt har været økonomiske. Det var Storbritanniens ønske om optagelse, der tilbage i 1960'erne motiverede den danske ansøgning. En vigtig andel af dansk eksport gik nemlig til England, og hvis England blev medlem af EU, kunne eksportfordelene bedst sikres ved, at Danmark også kom med i klubben. Sådan lød i hvert fald ja-argumenterne forud for folkeafstemningen om dansk medlemskab i 1972. Ved Danmarks fem senere folkeafstemninger om EU-spørgsmål, er det også økonomiske argumenter, der hovedsageligt har præget ja-sidens kampagner.

Danmarks euroskeptiske omdømme er dog ved at lide et knæk disse år. Danske holdninger til to af EU's væsentligste tiltag de seneste år – forfatningstraktaten og østudvidelsen – har været langt mere positive end gennemsnittet i EU. Samtidig har danske meningsmålinger længe vist et solidt flertal for at ophæve de danske forbehold over for eurosamarbejdet, forsvarssamarbejdet og samarbejdet om retlige og indre anliggender. I november 2005 viste Greens meningsmålinger for dagbladet Børsen, at ophævelsen af de tre forbehold var støttet af henholdsvis 54, 58 og 41 procent af danskerne, mod henholdsvis 40, 29 og 38 procent der var imod. Ophævelse af forbeholdet over for unionsborgerskabet har generelt ikke mødt opbakning. I november 2005 var 33 procent for en ophævelse, mens 44 procent var imod. Hvori bunder så den berømte danske euroskepsis?

NYTTE

Ikke meget tyder på, at dansk euroskepsis er økonomisk baseret. Det er interessant i betragtning af den generelle enighed om, at argumentet for dansk EU-medlemskab var og er økonomisk. Danskerne har i mange år ligget pænt over EU-gennemsnittet i deres vurdering af fordele fra medlemskab: i 1995 med 18 procentpoint og i 2005 med 17 procentpoint. Hele 69 procent mente i 2005, at Danmark nød fordel af sit EU-medlemskab. I Storbritannien var tallet nede på 37 procent. Danskere er også meget glade for EU's betydning for specifikke økonomiske områder. Som boks D viser, ligger danskerne på tre af områderne nummer ét i hele EU-25, når det kommer til følelsen af, at EU har haft en meget god eller god effekt. Det gælder vurderingen af dansk eksport, industri og landbrug. Med undtagelse af to områder – sikkerhed og servicesektoren – ligger danskerne cirka 20 procentpoint over EU-gennemsnittet, når det kommer til at føle gavn af EU, og omvendt cirka 20 procentpoint lavere end EU-gennemsnittet, når det kommer til følelsen af manglende gavn. 35 procentpoint flere danskere end franskmænd vurderer, at EU har haft en god effekt på levestandarden.

EUROBAROMETER 64, 2005: 'FOR HVERT AF DE FØLGENDE PUNKTER MENER DU SÅ, OM DET, AT [DIT LAND] ER MED I EU, HAR HAFT EN MEGET GOD, FORHOLDSVIS GOD, EN FORHOLDSVIS DÅRLIG ELLER EN MEGET DÅRLIG EFFEKT PÅ DET PÅGÆLDENDE PUNKT?' (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

**BOKS D:
EU'S BETYDNING
PÅ SPECIFIKKE
OMRÅDER
(DANMARK)**

Danmark	Meget god effekt/ god effekt	Meget dårlig effekt/ dårlig effekt	Ved ikke
Vores eksport	88* (64)	7 (23)	5 (13)
Vores industri	80* (51)	14 (37)	6 (12)
Vores lands sikkerhed	79 (67)	15 (23)	6 (10)
Vores levestandard	77 (53)	16 (36)	7 (11)
Vores landbrug	70* (40)	24 (48)	5 (12)
Vores servicesektor	58 (54)	28 (30)	14 (16)
Vores arbejdsløshed	52 (35)	36 (54)	12 (11)

*) HØJESTE SCORE FOR EU-25

Blandt befolkningerne i EU's 15 gamle medlemslande, er der generelt stor enighed om, at nye medlemmer skal være i stand til at betale deres andel af EU's budget, og at de ikke skal være en bekostning for gamle medlemmer.

På de to spørgsmål lægger både franskmænd og briter sig tæt op ad gennemsnittet med omtrent 80 procent, der finder hvert af udvidelseskriterierne vigtigt. Danskere, derimod, adskiller sig markant fra EU-gennemsnittet ved, at langt færre ser kriterierne som vigtige for et nyt lands optagelse. Billedet har været stabilt over flere år og tyder på, at danskere i højere grad end resten af EU's befolkninger accepterer, at udvidelser af EU med nye lan-

de kan være en bekostelig affære. Adspurgt i 2001 om det var vigtigt, at et nyt lands medlemskab ikke blev en bekostning for eksisterende medlemmer, svarede blot 11 procent i EU, at det ikke var vigtigt. I Danmark var tallet 35 procent.

Måske i forlængelse heraf er der mange danskere, der regner med, at EU's udvikling vil komme til at medføre større økonomiske ulemper. I 2001 så 72 procent det som sandsynligt, at rigere medlemslande ville komme til at betale for de andre, og 48 procent at danskere ville komme til at miste sociale goder. EU-gennemsnittet lå på henholdsvis 59 procent og 39 procent. Der er dog siden midthalvfemserne tale om et fald på seks-syv procentpoint i antallet af danskere, der tror, udviklingen medfører disse konsekvenser.

IDEOLOGI

Skepsis, der bunder i en værdibaseret kritik af EU, kan selvfølgelig være rettet mod mange forskellige ting – på samme måde som folk på venstrefløjen i Danmark kan kritisere en række tiltag, en højrefløjtsregering iværksætter, fordi de synes, de er for liberale. Vi kan få et lille indblik i, om der er grobund for ideologisk euroskepsis i Danmark ved at se på danskernes tilfredshed med EU's demokrati og ønsker til EU-aktivitet på en række områder. Danskerne var skarpe kritikere af EU's demokratiniveau tilbage i 1990'erne. Men siden begyndelsen af det nye årtusinde er stemningen tilsyneladende vendt, og i 2004 lå andelen af tilfredse danskere 10 procentpoint over EU's gennemsnit (se boks E). Utilfredsheden er nu på niveau med EU's gennemsnit. På dette område giver det altså ikke mening at tale om dansk euroskepsis i dag.

EUROBAROMETER 41, 1994; EUROBAROMETER 51, 1999; EUROBAROMETER 61, 2004. TILFREDSHED MED DEMOKRATIET I EU (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

Danmark	Meget og nogenlunde tilfreds	Ikke så tilfreds og slet ikke tilfreds	Ved ikke
1994	41 (44)	51 (46)	8 (11)
1999	30 (42)	60 (38)	10 (20)
2004	53 (43)	40 (40)	8 (18)

BOKS E: TILFREDSHED MED EU'S DEMOKRATI (DANMARK)

Danskerne adskiller sig ikke synderligt fra EU-gennemsnittet i spørgsmålet om, hvorvidt EU bør være tættere på borgerne. Faktisk mener 36 procent ikke, at det bør være en nøgleprioritet mod 31 procent generelt i EU. Derudover synes danskere i mindre grad end gennemsnittet, at EU skal fokusere på at give mere hjælp til fattige og socialt udstødte inden for EU. 31 procent synes ikke, det bør være en nøgleprioritet mod 20 procent generelt i EU – i Frankrig er tallet blot 13 procent. Og 40 procent i Danmark, mod 33 procent i EU, mener, at det ikke er en nøgleprioritet for EU at bruge mindre opmærksomhed på økonomien og mere på social retfærdighed. Noget tyder altså på, at en mulig dansk euroskepsis ikke bunder i en kritik af EU's manglende sociale engagement eller demokratiske niveau.

Derudover synes danskere i mindre grad end EU's gennemsnit, at det er vigtigt, at nye medlemslande accepterer alt det, der allerede er blevet besluttet og gennemført i EU. Det kunne tyde på, at ønsket om en ensartet union ikke er nær så udbredt i Danmark som i resten af EU. Som vi skal se neden for, er der især stor forskel mellem danskere og franskmænd på dette punkt.

SUVERÆNITET

Danskerne adskiller sig markant, når det kommer til holdninger om at afgive national suverænitets. Det tyder på, at danskere er kendetegnet ved en suverænitetsbaseret euroskepsis. I løbet af 1980'erne og 1990'erne var der i Danmark stor skepsis over for tiltag om at forene Vesteuropa, og for ideen om at danne en EU-regering med ansvar over for Europa-Parlamentet. Begge tiltag ville have medført mere overnationalt samarbejde – altså samarbejde, hvor medlemsstaterne overfører noget af deres suverænitets til EU. Man kan sige, at tiltagene til en vis grad ville have bragt EU-samarbejdet nærmere et slags 'Europas Forenede Stater'. I dag stilles de to spørgsmål ikke længere, men danskernes skepsis på området afspejles nu i spørgsmålet om dannelsen af en egentlig politisk union. I 2005 var 46 procent i Danmark imod den idé mod et EU-gennemsnit på 31 procent.

Selv hvis en politisk union med garanti medførte økonomisk gevinst, ville modstanden over for suverænitetsafgivelser nok vinde en duel for mange danskeres vedkommende. Læserbreve forud for folkeafstemningen om euroen tydede i hvert fald på, at modstand mod et snævert overstatsligt samarbejde var stærk: "Alle de slørede udtalelser om euroens fortræffeligheder kan ikke skjule, at man styrer imod Europas forenede stater, hvilket også står i Rom-traktaten" skrev en borger, mens en anden slog fast: "Jeg har altid stemt nej til EU, for jeg ønsker ikke en stormagt uanset de økonomiske fordele."⁴

Også i spørgsmålet om, hvorvidt beslutninger bør træffes på nationalt niveau eller i fællesskab i EU, er danskerne store skeptikere over for EU-indblanding. Uden én undtagelse støttede danskere i 2001 i højere grad end EU-gennemsnittet, at alle politikområderne i boks F fortsat skulle træffes på nationalt niveau. På kulturområdet var forskellen endda på over 30 procentpoint.

EUROBAROMETER 56, 2001: 'NOGLE MENNESKER MENER, AT BESTEMTE POLITIKOMRÅDER BØR AFGØRES AF DEN [NATIONALE] REGERING, MENS ANDRE POLITIKOMRÅDER BØR BLIVE AFGJORT I FÆLLESSKAB I EU. HVILKE AF DE FØLGENDE POLITIKOMRÅDER MENER DU BØR AFGØRES AF DEN [NATIONALE] REGERING, OG HVILKE MENER DU BØR AFGØRES I FÆLLESSKAB I EU?' (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

**BOKS F:
HVOR SKAL
BESLUTNINGERNE
TRÆFFES?
(DANMARK)**

Danmark	Nationalt	EU + nationalt
Modtage flygtninge	68 (43)	29 (53)
Regler for politisk asyl	63 (45)	35 (51)
Landbrug og fiskeri	44 (40)	54 (53)
Kulturpolitik	80 (49)	16 (44)
Monetærpolitik	45 (31)	51 (65)
Forsvar	57 (45)	40 (51)
Uddannelse	72 (61)	26 (35)
Udenrigspolitik over for tredje lande	38 (22)	58 (71)
Sundhed og social velfærd	82 (59)	16 (37)
Immigrationspolitik	65 (48)	32 (48)
Retlige anliggender	83 (58)	13 (38)
Politi	71 (63)	27 (34)
Beskyttelse af miljøet	44 (33)	55 (64)
Videnskab og teknologisk forskning	32 (27)	65 (68)
Kampen mod narkotika	27 (26)	72 (71)
Kampen mod fattigdom/social eksklusion	38 (30)	59 (66)
Kampen mod arbejdsløshed	62 (43)	36 (53)

Danskerne ligger dog under gennemsnittet, når det kommer til frygten for, at EU underminerer Danmarks eksistens som land eller risikoen for at miste national identitet. Men det er også kun få danskere, der tror, at EU-samarbejdet overhovedet medfører en sådan udvikling. F.eks. regnede 15 procent i 2001 med, at Danmarks eksistens var truet af EU. Det passer meget godt til de 18 procent, der gav udtryk for at frygte udviklingen. Langt de fleste danskere lader altså til at have tillid til, at meget omfangsrige suverænitetsafgivelser kan undgås. Som vi skal se nedenfor, frygter 41 procent briter, at EU underminerer Storbritanniens eksistens, mens hele 37 procent tror, at det er noget, der vil ske.

FRANKRIG – DEN NYE NEJ-SIGER

Frankrig var med til at danne EU i 1957, og flere franskmænd er at tælle blandt den gruppe politikere, der ofte kaldes 'EU's founding fathers' – deriblandt Jean Monnet, der er kendt for at sige, at der ikke er nogen anden fremtid for Europas borgere end i forening. Frankrig har været kendt som et land med store ambitioner for Europas fremtid, men det er hovedsageligt 'eliten', og ikke 'folket', der har ønsket et tættere EU-samarbejde. Det er

heller ikke enhver form for integration i EU, franske ledere har støttet. Faktisk har franske politikere lige så længe, EU har eksisteret, været store kritikere af integration i bredden, altså udvidelser med flere medlemslande. Modviljen kan ses som ønsket om at bevare et relativt ensartet samarbejde – et, der bedre afspejler franske værdier. Den tidligere franske præsident Charles de Gaulle er berømt for tre gange at have blokeret Storbritanniens optagelse i EU. Han mente, at forskellighederne mellem landene var for store til, at fællesskabet kunne hænge sammen. Længe før Jacques Chirac blev præsident, var også han bekymret over mulige negative konsekvenser af EU's udvidelse – dengang med Spanien og Portugal⁵. Den franske befolkning deler skepsisen. Franskmænd var blandt de EU-befolkninger med ringest opbakning til østudvidelsen, og i dag hører de til de mest skeptiske over for et muligt tyrkisk medlemskab af EU.

Frankrigs euroskeptiske omdømme blev slået fast med nej'et til EU's forfatningstraktat i maj 2005. Men meget tyder på, at der ikke er mange ligheder mellem fransk og dansk euroskepsis. Modsat tilfældet i Danmark har fransk skepsis over for EU's seneste tiltag (forfatningstraktaten og østudvidelsen) været højere end gennemsnittet i EU. Et nærmere blik på hvordan franskmænd vurderer deres EU-medlemskab, afslører store forskelle inden for de tre euroskepsis-dimensioner, der er defineret oven for.

NYTTE

Lidt over halvdelen af franskmændene mente i 2005, at Frankrig havde haft fordel af sit EU-medlemskab. 38 procent mente det modsatte. Dermed ligger franskmændene tæt på EU-gennemsnittet, der er på henholdsvis 52 og 36 procent. Den generelle stemning i EU har de seneste år været, at flere og flere oplever ikke at have haft fordel af samarbejdet. Og den udvikling er særlig markant i Frankrig: I 1985 var det kun 26 procent franskmændene, der gav udtryk for manglende fordele ved EU.

Andre indikatorer tyder også på en markant stigning i antallet af franskmænd, der tror, at de økonomiske udgifter forbundet med EU-medlemskab vil stige – en stigning, der de seneste år har været langt mere dramatisk i Frankrig end i resten af EU. 62 procent af franskmændene forventede i 2001, at EU's udvikling ville medføre en dybere økonomisk krise – det er 24 procentpoint over gennemsnittet. Samme år troede 60 procent (21 procentpoint over EU-gennemsnit), at de ville miste sociale goder som følge af udviklingen, og 74 procent mente, at rigere medlemslande ville komme til at betale for de andre (15 procentpoint over gennemsnittet). Tallene skal desuden ses i kontrast til situationen i 1995, hvor franske holdninger maksimalt lå 10 procentpoint fra EU-gennemsnittet.

Nyeste Eurobarometer-tal understreger, at der er en akut opfattelse i Frankrig af manglende udbytte fra EU. Som boks G viser, er franskmænds vurdering af EU's betydning for en række økonomiske områder konsekvent mere kritisk end EU's gennemsnit. Det er især i vurderingen af arbejdssituationen og levestandarden, at franskmænd er relativt kritiske.

EUROBAROMETER 64, 2005: 'FOR HVERT AF DE FØLGENDE PUNKTER MENER DU SÅ, OM DET, AT [DIT LAND] ER MED I EU, HAR HAFT EN MEGET GOD, FORHOLDSVIS GOD, EN FORHOLDSVIS DÅRLIG ELLER EN MEGET DÅRLIG EFFEKT PÅ DET PÅGÆLDENDE PUNKT?' (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

Frankrig	Meget god effekt/ god effekt	Meget dårlig effekt/ dårlig effekt	Ved ikke
Vores eksport	57 (64)	30 (23)	13 (13)
Vores industri	42 (51)	49 (37)	8 (12)
Vores lands sikkerhed	65 (67)	25 (23)	9 (10)
Vores levestandard	42 (53)	50 (36)	8 (11)
Vores landbrug	37 (40)	53 (48)	10 (12)
Vores servicesektor	52 (54)	33 (30)	15 (16)
Vores arbejdssituation	22 (35)	71 (54)	7 (11)

*) HØJESTE SCORE FOR EU-25

BOKS G: EU'S BETYDNING PÅ SPECIFIKKE OMRÅDER (FRANKRIG)

EUROBAROMETER 41, 1994; EUROBAROMETER 51, 1999; EUROBAROMETER 61, 2004. TILFREDSHED MED DEMOKRATIET I EU (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

Frankrig	Meget og nogenlunde tilfreds	Ikke så tilfreds og slet ikke tilfreds	Ved ikke
1994	47 (44)	45 (46)	8 (11)
1999	43 (42)	40 (38)	17 (20)
2004	44 (43)	41 (40)	17 (18)

BOKS H: TILFREDSHED MED EU'S DEMOKRATI (FRANKRIG)

IDEOLOGI

Når det kommer til tilfredshed med demokratiet i EU er franskmænd ikke særligt skeptiske i forhold til gennemsnittet, og som boks H viser, har der heller ikke været tale om en betydningsfuld stigning i skepsis på dette område over de sidste 10 år.

Derimod tyder noget på, at flere franskmænd end gennemsnittet vægter, at samarbejdet er relativt ensartet, socialt og tæt. F.eks. mente 89 procent i Frankrig i 2001, at det var vigtigt, at et kandidatland accepterede alt det, der allerede var blevet besluttet og gennemført i EU; det var syv procentpoint højere end EU's gennemsnit. 67 procent mente, at det burde være en nøgleprioritet for EU at komme tættere på borgerne (otte procentpoint højere end EU's gennemsnit); 83 procent (12 procentpoint højere end gennemsnittet), at EU skulle give mere hjælp til fattige og socialt udstødte i EU; mens 68 procent (14 procentpoint højere end gennemsnittet) mente, at EU skulle bruge mindre opmærksomhed på økonomien og mere på social retfærdighed. (Se boks I).

SUVERÆNITET

Der er ikke meget, der tyder på, at fransk euroskepsis er rettet mod suverænitetsafgivelser i EU. Tværtimod. Eurobarometer-undersøgelser har målt holdninger til en række stærkt overnationale tiltag i EU, herunder spørgsmålet om støtte til dannelsen af en EU-regering med ansvar over for Europa-Parlamentet. Her lå fransk opbakning på omkring 60 procent, mens under 20 procent var imod. Princippet om at overføre national suve-

BOKS I: ET MERE SOCIALT EU

Flere venstreorienterede franskmænd stemte nej til forfatningstraktaten, fordi de ønskede et mere socialt og demokratisk EU. Deres nej var altså ideologisk baseret akkurat lige som den skepsis, Enhedslistens EU-ordfører, Rune Lund, gav udtryk for i en kronik i Information den 11. december 2003: "Der er ikke desto mindre tale om en grundlæggende kritik af EU's traktatfæstede Indre Marked, EU's generelle nyliberalistiske politik samt ikke mindst det kolossale demokratiske underskud i EU".

EUROBAROMETER 56, 2001: 'NOGLE MENSKER MENER, AT BESTEMTE POLITIKOMRÅDER BØR AFGØRES AF DEN [NATIONALE] REGERING, MENS ANDRE POLITIKOMRÅDER BØR BLIVE AFGJORT I FÆLLESSKAB I EU. HVILKE AF DE FØLGENDE POLITIKOMRÅDER MENER DU BØR AFGØRES AF DEN [NATIONALE] REGERING, OG HVILKE MENER DU BØR AFGØRES I FÆLLESSKAB I EU?' (ANGIVET I PROCENT - EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

Frankrig	Nationalt	EU + nationalt
Modtage flygtninge	36 (43)	61 (53)
Regler for politisk asyl	41 (45)	55 (51)
Landbrug og fiskeri	43 (40)	52 (53)
Kulturpolitik	51 (49)	46 (44)
Monetærpolitik	27 (31)	71 (65)
Forsvar	48 (45)	48 (51)
Uddannelse	63 (61)	35 (35)
Udenrigspolitik over for tredje lande	22 (22)	72 (71)
Sundhed og social velfærd	69 (59)	28 (37)
Immigrationspolitik	44 (48)	53 (48)
Retlige anliggender	59 (58)	38 (38)
Politi	62 (63)	35 (34)
Beskyttelse af miljøet	32 (33)	66 (64)
Videnskab og teknologisk forskning	24 (27)	73 (68)
Kampen mod narkotika	22 (26)	75 (71)
Kampen mod fattigdom/social eksklusion	32 (30)	65 (66)
Kampen mod arbejdsløshed	45 (43)	52 (53)

BOKS J: HVOR SKAL BESLUTNINGERNE TRÆFFES? (FRANKRIG)

rænitet til EU-niveau har altså ikke mødt stor modvilje, hvilket er i stærk kontrast til både Danmark og Storbritannien.

Fraværet af skepsis over for suverænitetsafgivelser afspejles også i franske holdninger til hvilke politikområder, der bør afgøres nationalt og europæisk. Boks J viser, at det kun er på sundhed og velfærdsområdet, at franskmænd er relativt stærkt imod EU-indblanding.

STORBRITANNIENS STABILE SKEPSIS

Storbritannien blev ligesom Danmark optaget i EU i 1973. Siden da er der ofte blevet draget paralleller mellem de to lande i spørgsmål om holdninger til EU. For selv om Storbritannien ikke på noget tidspunkt har stemt nej i en EU-folkeafstemning, så har landet skabt sig et stærkt euroskeptisk renommé. Men da briterne rent faktisk stemte klart ja i den eneste folkeafstemning, Storbritannien til dato har haft om EU-spørgsmål, bunder landets skeptiske omdømme nok snarere i en kombination af tre faktorer: en meget delt og skeptisk politisk elite og finansverden; en meget aggressiv euroskeptisk populærpresse; og gennemgående skeptiske tilkendegivelser i meningsmålinger om EU. (Se boks K).

Storbritanniens euroskeptiske omdømme har været uden de store udsving. Det har tværtimod været meget konstant og meget konsekvent, da landet både i dag og i går nærmest pr. definition regnes for at være skeptisk over for næsten samtlige tiltag fra Bruxelles. Forskere hævder, at udtrykket euroskepsis sågar opstod i den britiske presse og egentlig refererer til noget særligt britisk⁶. Men briterne er ikke lige skeptiske på alle områder inden for EU-samarbejdet, en forskel, der tydeligt kommer til udtryk, hvis vi ser på de tre forskellige dimensioner af euroskepsis.

NYTTE

Briterne er meget i tvivl om fordelene ved deres EU-medlemskab. I 2005 mente 37 procent, det var en fordel, mens 47 procent mente det modsatte. Gennemsnittet i EU lå på henholdsvis 52 og 36 procent. Lige som i Frankrig kan skepsisen måles inden for de fleste økonomiske områder (se boks L). Men på netop det område, hvor franskmænd er mest kritiske i deres vurdering af EU's indflydelse, er briterne faktisk mindre kritiske end gennemsnittet i EU. I Frankrig mener 71 procent, at EU har dårlig indflydelse på arbejds-situationen, mens kun 47 procent briter deler den holdning.

Briter er desuden langt mindre pessimistiske end franskmænd i deres vurdering af fremtidige økonomiske ulemper ved medlemskab. 32 procentpoint færre briter end franskmænd troede i 2001, at EU ville opleve en dybere økonomisk krise, og 27 procentpoint færre anså det for sandsynligt, at medlemskab ville føre til tab af sociale goder.

I deres vurdering af økonomiske kriterier for nye medlemslande ligger briterne på linje med gennemsnittet i EU: Både når det kommer til vigtigheden af, at nye lande skal være i stand til at betale deres andel af EU's budget og i holdningen til, at udvidelser ikke skal være en bekostning for eksisterende medlemmer.

IDEOLOGI

Få briter er tilfredse med EU's demokrati. Som boks M viser, har vurderingen over flere år været markant mindre positiv end gennemsnittet i EU: 10 procentpoint færre briter (31 procent) var tilfredse med demokratiniveauet i 2004. Men briterne adskiller sig ikke i andelen af borgere, der er *utilfredse* med EU's demokrati, og den forskel er væsentlig at hol-

BOKS K: DE BRITISKE 'ANTI-MARKETEERS'

Der var ingen folkeafstemning forud for Storbritanniens optagelse i EU. Men spørgsmålet om fortsat medlemskab blev sat til folkeafstemning blot tre år efter, i 1975. Det glædede især de britiske "anti-marketeers" (som euroskeptikere ofte blev kaldt), for meningsmålinger tydede på, at flertallet af vælgere var stærkt skeptisk over for det nye europæiske bekendtskab. Men den 5. juni stemte ikke færre end 67,2 procent ja – en opbakning, der ikke tilnærmelsesvist er blevet matchet i nogen meningsmåling før eller efter 1975. For mange er resultatet stadig en gåde. Bud på en forklaring spænder over folkeafstemningens tendens til at bakke op omkring status quo, en dengang meget EU-positiv presse samt det, at afstemningsspørgsmålets formulering måske fremhævede de økonomiske aspekter af medlemskab. På afstemningsblanketten var "Det Indre Marked" nemlig nævnt i parentes for at præcisere, hvad der mentes med "Det Europæiske Fællesskab". Folkeafstemningen, og Storbritanniens forhold til europæisk integration mere generelt, beskrives i David Gowland og Arthur Turner: "Reluctant Europeans. Britain and European integration 1945-1998", Longman, Pearson Education Limited, 2000.

"Eftersom det ikke er lykkedes os at maksimere de økonomiske fordele ved euroen, kan man godt forstå, hvis briterne siger 'tingene er helt fine som de er nu'", sagde den tidligere Kommissionsformand Jacques Delors, citeret fra EUobserver.com 19. januar 2004.

EUROBAROMETER 64, 2005: 'FOR HVERT AF DE FØLGENDE PUNKTER MENER DU SÅ, OM DET, AT [DIT LAND] ER MED I EU, HAR HAFT EN MEGET GOD, FORHOLDSVIS GOD, EN FORHOLDSVIS DÅRLIG ELLER EN MEGET DÅRLIG EFFEKT PÅ DET PÅGÆLDENDE PUNKT?' (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

Storbritannien	Meget god effekt/ god effekt	Meget dårlig effekt/ dårlig effekt	Ved ikke
Vores eksport	52 (64)	29 (23)	19 (13)
Vores industri	39 (51)	46 (37)	16 (12)
Vores lands sikkerhed	44 (67)	39* (23)	16 (10)
Vores levestandard	52 (53)	30 (36)	18 (11)
Vores landbrug	28 (40)	54 (48)	18 (12)
Vores servicesektor	45 (54)	31 (30)	23 (16)
Vores arbejdssituation	38 (35)	47 (54)	15 (11)

*) Højeste score for EU-25

**BOKS L:
EU'S BETYDNING
PÅ SPECIFIKKE
OMRÅDER
(STORBRITANNIEN)**

EUROBAROMETER 41, 1994; EUROBAROMETER 51, 1999; EUROBAROMETER 61, 2004. TILFREDSHED MED DEMOKRATIET I EU (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIT I PARENTES)

Storbritannien	Meget og nogenlunde tilfreds	Ikke så tilfreds og slet ikke tilfreds	Ved ikke
1994	38 (44)	42 (46)	20 (11)
1999	32 (42)	37 (38)	31 (20)
2004	31 (43)	41 (40)	28 (18)

**BOKS M:
TILFREDSHED MED
EU'S DEMOKRATI
(STORBRITANNIEN)**

de for øje, da vores hovedformål jo er at afdække euroskepsis – og ikke EU-opbakning. Det er altså ikke i demokratispørgsmålet, at Storbritannien adskiller sig ved at være særligt euroskeptisk.

Det er bestemt heller ikke ærgrelse over afstanden mellem EU og borgerne, der udgør hovedstenen i britisk euroskepsis. 11 procentpoint færre briter end EU's gennemsnit så det som en nøgleprioritet, at EU kom tættere på borgerne, da Eurobarometer stillede det spørgsmål i 1997. Den måling viste også, at markant færre briter end gennemsnittet ønskede, at EU skulle fokusere på at give mere hjælp til fattige og socialt udstødte i EU, og at EU skulle bruge mindre opmærksomhed på økonomien og mere på social retfærdighed (her var forskellen fra EU's gennemsnit 16 procentpoint – og forskellen til franskmænd hele 30 procentpoint).

SUVERÆNITET

Her adskiller briterne sig på samtlige indikatorer ved at være markant mere skeptiske end EU's gennemsnit. Briterne har aldrig støttet planer om at forene Vesteuropa (hvil-

EUROBAROMETER 56, 2001: 'NOGLE MENNESKER MENER, AT BESTEMTE POLITIKOMRÅDER BØR AFGØRES AF DEN [NATIONALE] REGERING, MENS ANDRE POLITIKOMRÅDER BØR BLIVE AFGJORT I FÆLLESSKAB I EU. HVILKE AF DE FØLGENDE POLITIKOMRÅDER MENER DU BØR AFGØRES AF DEN [NATIONALE] REGERING, OG HVILKE MENER DU BØR AFGØRES I FÆLLESSKAB I EU?' (ANGIVET I PROCENT – EU-GENNEMSNIET I PARENTES)

BOKS N: HVOR SKAL BESLUTNINGERNE TRÆFFES? (STORBRITANNIEN)

Storbritannien	Nationalt	EU + nationalt
Modtage flygtninge	59 (43)	37 (53)
Regler for politisk asyl	61 (45)	34 (51)
Landbrug og fiskeri	52 (40)	41 (53)
Kulturpolitik	52 (49)	39 (44)
Monetærpolitik	66 (31)	28 (65)
Forsvar	58 (45)	38 (51)
Uddannelse	73 (61)	23 (35)
Udenrigspolitik over for tredje lande	34 (22)	57 (71)
Sundhed og social velfærd	63 (59)	33 (37)
Immigrationspolitik	65 (48)	32 (48)
Retlige anliggender	67 (58)	30 (38)
Politi	76 (63)	22 (34)
Beskyttelse af miljøet	44 (33)	52 (64)
Videnskab og teknologisk forskning	35 (27)	60 (68)
Kampen mod narkotika	37 (26)	59 (71)
Kampen mod fattigdom/social eksklusion	36 (30)	59 (66)
Kampen mod arbejdsløshed	58 (43)	38 (53)

ket blev set som dannelsen af en politisk union), planer om en EU-regering eller udviklingen hen mod en politisk union. På alle disse områder, og over en lang årrække, har briterne været mere skeptiske end EU's gennemsnit, om end skepsisen ikke har nået samme højder som i Danmark.

Også på spørgsmålet om politikområder skal afgøres på nationalt niveau eller i fællesskab i EU, er briterne meget skeptiske. Ikke på ét ud af de 18 politikområder, der er listet i boks N, er briter mere positive over for europæisk indblanding end gennemsnittet i EU, og forskellen, der adskiller vandene, er oftest på langt over 10 procentpoint.

Endeligt er briter langt mere bange end gennemsnittet i EU for, at samarbejdet medfører et tab af national identitet, og at Storbritannien ligefrem forsvinder. Det frygtede henholdsvis 48 og 41 procent i 2001, mens EU's gennemsnit lå på henholdsvis 33 og 23 procent. Her er der som nævnt en markant forskel på danskere og briter: 23 procent færre danskere frygter nemlig for Danmarks eksistens i forhold til EU-medlemskabet. (Se boks O).

STORE FORSKELLE

En hurtig sammenfatning lyder, at både danske, franske og britiske holdninger på bestemte områder adskiller sig væsentligt fra EU's gennemsnit. Men der er store forskelle mellem de tre lande med hensyn til deres euroskepsistype og niveau. Storbritannien er særligt skeptisk – og stærkt skeptisk – på indikatorer, der drejer sig om national suverænitet. Ikke meget tyder på, at skepsis i Storbritannien er særligt ideologisk orienteret. Derudover er der rigtig mange briter, der ikke synes, at deres land har nydt fordel af medlemskab. Men på specifikke spørgsmål om EU's økonomiske betydning adskiller de sig nu ikke særligt fra EU's gennemsnit. Billedet er relativt stabilt over flere år.

Fransk euroskepsis er derimod ikke præget af bekymringer over at miste national suverænitet. Tværtimod støtter rigtig mange franskmænd tiltag i retning af mere overnationalt samarbejde i EU. Derimod kan der godt være grobund for en ideologisk-baseret euroskepsis i Frankrig. Meget tyder på, at franskmænd ønsker et EU, der i højere grad fokuserer på borgernes ønsker, og som er stærkt på den sociale dimension. De seneste års udvikling har formentlig også øget fransk nytte-baseret euroskepsis. Franskmænd tror i langt højere grad end EU's gennemsnit, at EU udvikler sig i en retning, der er bekostelig for Frankrig. Men generelt er franske holdninger stadigt ikke voldsomt forskellige fra, hvad gennemsnittet i EU mener. Niveauet for fransk euroskepsis er altså ikke særligt højt.

Danskerne deler ligesom briterne en markant skepsis over for at afgive national suverænitet. Derimod er der ikke meget, der peger i retning af en ideologisk-baseret skepsis, og på det økonomiske område er danskerne tværtimod langt mere positivt indstillede over for EU end flertallet af øvrige EU-befolkninger. Det er især inden for de senere år, at danske holdninger på nytte-dimensionen er blevet mere EU-positive.

Boks P er en meget grov sammenfatning af disse konklusioner. Det er vigtigt at huske på, at euroskepsis her er vurderet ud fra EU's gennemsnit – der er med andre ord tale om relativ skepsis.

BOKS O: MISINFORMERET?

I 2004 viste en meningsmåling, at 20 procent i Storbritannien fejlagtigt troede, at Europa-Parlamentet havde magt over indkomstskatten. Hver tredje troede, at et EU-identifikationsbevis skulle indføres i løbet af året. Det var heller ikke på tale.

KILDE: MORI-UNDERSØGELSE, CITERET FRA THE TIMES 2. FEBRUAR 2004.

Land:	Danmark	Frankrig	Storbritannien
Euroskepsistype:			
Nytte	Nej	Ja	Ja (svag)
Ideologi	Middel	Ja	Middel
Suverænitet	Ja (stærk)	Nej	Ja (stærk)

BOKS P: EUROSKEPSIS

GLÆD EN FRANSKMAND, SKUF EN ENGLÆNDER

Der er intet, der tyder på, at euroskepsis i EU er på vej væk. Men billedet er meget nuanceret. F.eks. er stemningen blandt danskere på flere områder blevet mere EU-positiv de senere år, mens den blandt franskmænd er blevet mere euroskeptisk. Netop de områder, én befolkning ønsker at satse på, risikerer at være områder, en anden befolkning frygter. Det afhænger af hvilken type euroskepsis, der gør sig gældende i et land. Derfor har de demokratiseringstiltag, EU har foretaget siden 1992, formentlig på én og samme tid bidraget til at øge skepsis i nogle lande og mindske den i andre.

Østudvidelsen er et eksempel på en sådan udvikling. Med en så væsentlig forøgelse af EU's størrelse er det en begivenhed, der markant ændrer Unionen. En konsekvens kan være, at borgere, der værdsatte EU som et relativt ensartet fællesskab, genkender sig selv mindre i en udvidet Union – og omvendt. Derved kan store begivenheder betyde, at gamle ja-sigerlande bliver nej-sigere, og at traditionelle nej-sigerlande – som Danmark har været kendt for at være – bliver mere positive over for EU's dagsorden. Blandt de 15 gamle EU-lande var franskmænd ofte mest imod østudvidelsen, mens danskere generelt var blandt de mest positive. I 2002 så 20 procent af franskmænd udvidelse af EU som en prioritet. Tallet var 72 procent i Danmark.

Desværre for EU's ledere, der håber at kunne bringe Unionen tættere på såvel franskmænd, danskere, briter og 22 andre nationaliteter, vil der nok være tale om et 'vind-tab'-dilemma mange år frem i tiden. Hvis de som svar på det franske nej prøver at imødekomme kritik af manglende sociale tiltag i EU, vil det måske lykkes at gøre franskmænd mere tilfredse. Men de vil med stor sandsynlighed skabe grobund for yderligere euroskepsis i Storbritannien, da briterne ikke på samme måde deler ønsket om et socialt Europa – og snarere vil være bekymrede for tiltagenes betydning for EU's budget (nyttebaseret skepsis) eller nationale sociale politikker (suverænitetsbaseret skepsis). Befolkningernes ønsker for samarbejdet er disse år meget forskellige.

Tony Blair udtalte hurtigt efter, han blev valgt til premierminister i Storbritannien, at den måske vigtigste lektie fra hans politiske liv har været, at det er umuligt at stille alle tilfreds. Sådan vil det også være i spørgsmål om euroskepsis. Det er en stor udfordring, der venter EU's ledere de kommende år. Kommunikation og borgerinddragelse er udråbt som nøgleord, og stor politisk prestige er på spil: Hvem får held til at præge EU-samarbejdet i en retning, der tilfredsstiller baglandet? Foreløbig er der dømt tænkepause. Men ved de kommende topmøder vil stats- og regeringscheferne igen samles om det runde bord for at prøve at drage konklusioner på hvordan, fællesskabet kan bringes tættere på borgerne. Sandsynligheden er stor for, at der bag smilene på de obligatoriske topmødefotografier vil være store forskelle mellem stats- og regeringschefernes tilfredshed: Ikke alle vil få lige let ved at sælge et eventuelt resultat til deres befolkninger. For den euroskepsis, de hver især kæmper imod i deres bagland, er meget forskellig og kan ikke fjernes med de samme initiativer.

KILDELISTE

- 1) For et overblik over Konventet og dets arbejde, se Malene Grøndahl og Jens Nielsen: "EU's Nye Forfatningstraktat – Hvad skal vi stemme om?", side 45-54. Informations Forlag, 2005.
- 2) Der refereres her til en gennemgang, der bliver en del af min ph.d.-afhandling om euro-skepsis.
- 3) Alle tal i denne tekst stammer med mindre andet er angivet fra Eurobarometer-undersøgelserne: http://www.europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm
- 4) Første citat er af E. Lenshoek i Jydske Vestkysten. Det andet citat er af Erland Knudsøn Madsen i Jyllands-Posten. Begge offentliggjort den 14. september 2000. Den Danske Europabevægelse foretog en gennemgang af samtlige euro-relaterede læserbreve i danske dagblade forud for euroafstemningen. Vurderingen af, at modviljen mod at afgive suverænitet var stærkere end løftet om økonomiske fordele, bygger på en løs gennemgang af denne læserbrevssamling.
- 5) Jacques Chirac: "L'Appel de Cochin (6 décembre)", 1978. Citeret fra http://clubdelhorloge.fr/appel_de_Cochin_imp.htm
- 6) Anthony Forster: "Euro-scepticism in Contemporary British Politics". Routledge, 2002.

FAGLITTERATUR

- Catharina Sørensen: "Nej skal blive ja, og ja skal blive nej? Forfatningstraktaten og skeptiske europæere", i Anne Mette Vestergaard (red.): "Quo Vadis? EU efter forfatningstraktaten". Den Ny Verden, Årg. 38, nr. 4, Dansk Institut for Internationale Studier, 2006.
- Catharina Sørensen: "Danish and British popular euroscepticism compared: A sceptical assessment of the concept." DIIS Working Paper no. 25, 2004. Tilgængelig på: http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2004/cas_popular_euroscepticism.pdf
- Jørgen Goul Andersen: "Evide skeptikere, men bedre europæere. EU-modstanden i Danmark 1972-2002". Bidrag til Udenrigsministeriets festskrift: Danmark 30 år i EU, Gyldendal, 2003.
- Karen Siune, Palle Svensson og Ole Tonsgaard: "Fra et nej til et ja". Politica, Århus, 1994.

LINKS

Borgenes Dagsorden: <http://www.borgernesdagsorden.dk>

Eurobarometer: http://www.europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm

**ELSKER, ELSKER IKKE?
– EUROSKEPSIS I FORANDRING**

© 2006

Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS)
Strandgade 56
1401 København K
32 69 87 87
diis@diis.dk
www.diis.dk

Redaktion:

Søren Heuseler: Redaktør/Mediefabrikken
Malene Grøndahl: Journalist/Mediefabrikken
Anne Mette Vestergaard: Fagkonsulent/DIIS
Ernst Jensen: Undervisningskonsulent/Mediefabrikken

Layout:

Henning Guddal/Mediefabrikken

Forsideillustration:

Jens Hage ©

Publikationen er en del af en serie om EU's dilemmaer,
der kan downloades gratis på: www.diis.dk og www.information.dk

Serien omfatter følgende titler:

“Elsker, elsker ikke? – Euroskepsis i forandring”

Af Catharina Sørensen, ph.d.-studerende ved DIIS

“Tyrkiet i EU? – EU's identitet, værdier og grænser”

Af Uffe Østergård, Jean Monnet-professor og afdelingsleder ved DIIS

“Kronisk syg? – EU, borgerne og demokratiet”

Af Caroline Grøn, forskningsassistent ved DIIS, Anna de Klauman,
cand.scient.pol. og tidligere forskningsassistent ved DIIS,
og Anne Mette Vestergaard, europapolitisk chefrådgiver ved DIIS

“EU og de globale udfordringer – Den civile stormagt ved en korsvej”

Af Gorm Rye Olsen, dr. scient.pol. og afdelingsleder ved DIIS

“Kontrol eller samarbejde? – EU og indvandringen”

Af Simon Turner, ph.d. og seniorforsker ved DIIS

“Fremtiden for EU's forfatning – Mulige scenarier”

Af Anne Mette Vestergaard, europapolitisk chefrådgiver ved DIIS,
og Laura Lund Olsen, videnskabelig medarbejder ved DIIS

“Fælles front eller papirtiger? – EU's kamp mod den nye terrorisme”

Af Anja Dalgaard-Nielsen, ph.d. og seniorforsker ved DIIS,
og Jørgen Staun, ph.d. og forsker ved DIIS

Redaktionen er afsluttet primo marts 2006

Produktionen er støttet af Nævnet til Fremme af Debat og Oplysning om Europa